

ÖRÖK ÉLETRE VÁLASZTVÁ: MIT JELENT AZ APCSEL 13,48?

SZABADOS ÁDÁM

Lukács a tényekhez hű, precíz – de a leírt eseményekkel szemben nem közömbös – történetíró volt. Ezért különösen érdekes, amikor időnként teológiai értelmezést fűz egy-egy esemény leírásához. Ilyen kiegészítés az ApCsel 13,48, melyről ez a bejegyzés fog szólni: „Ennek hallatára örvendeztek a pogányok, és magasztalták az Úr igéjét, és akik az örök életre választattak, mindnyájan hívővé lettek.”

Először lássuk a mondat kontextusát. Pál első missziós útján a pizídiái Antióchiában is hirdeti az evangéliumot. Szombaton a zsidók zsinagógájában lehetőséget kap arra, hogy kifejtse a Messiás eljövételéről szóló örömhírt. A következő szombaton az egész város összegyűlik, hogy meghallgassák Pált, ez azonban már nem tetszik a zsidóknak, ezért irigységből ellene beszélnek. Az apostol ebben annak igazolását látja, hogy Isten őt valóban a népekhez küldte: „Először nektek kellett hirdetnünk az Isten igéjét, mivel azonban ti elutasítjátok, és nem tartjátok magatokat méltónak az örök életre, íme, a pogányokhoz fordulunk. Mert így parancsolta meg nekünk az Úr: Pogányok világosságává teszek, hogy üdvösségük légy a föld végső határáig.” (13,46-47) Ehhez fűzi hozzá Lukács a teológiai magyarázatot: „Ennek hallatára örvendeztek a pogányok, és magasztalták az Úr igéjét, és akik az örök életre választattak, mindnyájan hívővé lettek.” (καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον) (13,48)

Vajon mit jelentenek ezek a szavak? A tömeg nemzsidó része (τὰ ἔθνη) Pál szavait hallva megörült (ἔχαριρον), és magasztalta az Úr igéjét (ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου), és voltak, akik hittek (ἐπίστευσαν). Az első két ige (ἔχαριρον, ἐδόξαζον) folyamatos múltideje azt hangsúlyozza, hogy a cselekedet elkezdődött és valamennyi ideig folytatódott. A harmadik ige (ἐπίστευσαν) aorisztoszban áll, és vagy szintén a cselekedet kezdetét hangsúlyozza (hinni *kezdték*, hívővé *lettek*), vagy különösebb hangsúly nélkül, általánosságban utal arra a tényre, hogy ezek az emberek – a zsidókkal ellentétben – hittek az igének.

Ezzel Lukács el is mondta a nap lényeges történéését: a zsidók nem hittek Isten Pál által hirdetett igéjének, a pogányok közül viszont sokan igen. Vajon miért történt így? Lukács rövid magyarázata az okokra világít rá, teljes összhangban a páli kegyelem-teológiával.

Az apostol mély meggyőződése volt, hogy Isten küldi őt a népekhez, hogy az egész világ számára megnyissa az utat a Messiásban való hit előtt (13,47). Ezzel az Ábrahámnak adott ígéret teljesedik be (Róm 4,16-17; Gal 3,7-14). Az evangélium zsidóknak és pogányoknak egyaránt szól (Róm 1,14-16), Pál feladata az, hogy a népek felé végzett misszió úttörője legyen. Ez volt Pál kegyelem-teológiájának egyik hangsúlyos oldala. A másik oldala a kegyelmi kiválasztás volt. A népek evangélizálása mellett az apostol mély meggyőződéssel hitte azt is, hogy a népek közül azok fognak hitre jutni, akik

Isten választottai (pl. 1Thessz 1,4-5; 2Tim 2,10). Értük kész volt minden áldozatra.

Lukács - Pál közeli munkatársaként - ezt a teológiai látást használja értelmező keretként annak leírására, ami Antióchiában történt. A pogányok örvendeztek és magasztalták az Úr igéjét, hiszen megnyílt előttük az út az üdvösségre. Mindazok hitre jutottak közülük, akiket Isten az örök életre választott („és akik az örök életre választattak, mindnyájan hívővé lettek”). Nem csak az út nyílt meg tehát a népek előtt, Isten garantálja azt is, hogy a feléjük végzett misszióknak gyümölcse legyen.

De nem lehet Lukács magyarázó mondatának egy másik olvasata esetleg? Nem lehet, hogy Lukács arra gondol, hogy maguk a pogányok (nem egyénileg, hanem mint kategória) választottak az üdvösségre? Nem valami olyasmire gondol Lukács, hogy mivel Isten úgy döntött, hogy a pogányoknak is hirdettessen az evangélium, ezért hittek a pogányok? Tehát Isten arról döntött csak, hogy a pogányokat is befogadja, ha hisznek, vagyis abban az értelemben választottai, hogy most már hit által ők is üdvözülhetnek? Ebben az esetben így szólna a mondat: „A pogányok... akik az örök életre választottak, hívővé lettek.”

Bármilyen csábító is lenne, a görög szöveg nem engedi meg ezt az értelmezést. A ὅσοι nem pusztán vonatkozó névmás, hanem mennyiséget kifejező vonatkozó jelző: „annyian, ahányan”. Tehát nem azt mondja Lukács, hogy „a pogányok, akik”, hanem azt, hogy „ahányan csak, azok mind”. Nem általánosságban mondja, hogy a pogányok, *akik* az örök életre választottak, hívővé lettek, hanem azt mondja, hogy *ahányan csak* (a pogányok közül) örök életre választottak, *azok mind* hívővé lettek. Ha a népekre (τὰ ἔθνη) általánosságban akart volna utalni, akkor a többes számú semleges vonatkozó névmást kellett volna használnia, ami a görögben a αἱ lenne, vagy ha a személyükre akarna utalni, akkor talán a οἱ vagy a οἵτινες. A ὅσοι azonban mennyiségi korlátozást és feltételt fogalmaz meg: (mind)azok hisznek a pogányok csoportján belül, akik az örök életre választottak (vö. D. Wallace, *Greek Grammar Beyond the Basics*, 685-6.). A hívővé válás feltétele az, hogy valaki az örök életre legyen választva. Hogy elkerüljünk egy félreértést: a feltétel nem az emberek elé állított feltétel („Csak akkor hihetsz, ha tudod, hogy az örök életre vagy választva!”), hanem a hit létrejötté adott teológiai magyarázat (ha az örök életre lettek választva, hitre jutnak).

De nem lehet, hogy éppen a hit által lesz valaki választottá? Nem lehet, hogy az „ἐπίστευσαν” a „τεταγμένοι” oka? A mondat nyelvtana miatt ez sem lehetséges. Lukács világosan a kiválasztást teszi meg a hit feltételének, nem a hitet a kiválasztás feltételének. Nem azt mondja, hogy ahányan csak hittek, az örök életre választottak, hanem fordítva, ahányan csak az örök életre választottak, mind hittek (ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον). Ráadásul a τεταγμένοι particípium befejezett múlt időben áll, azt fejezi ki, hogy a τύσσω (választ, rendel) ige cselekménye valamikor a múltban megtörtént már, és hatással van a jelenre. Az elrendelés korábban már megtörtént, a hit viszont most kezdődik. A τύσσω jelenbeli hatása éppen a

hívővé válás, mely minden pogánnyal megtörténik, akire a $\tau\acute{\alpha}\sigma\sigma\omega$ ige vonatkozik.

Még egy utolsó kérdés: a $\tau\acute{\alpha}\sigma\sigma\omega$ biztos, hogy kiválasztást, elrendelést jelent? Olyannyira igen, hogy Lukács ennél egyértelműbb kifejezést nem is nagyon használhatott volna. A meghatározó görög szótárak (pl. Bauer-Danker-Arndt-Gingrich, Low-Nida, Thayer, Varga Zsigmond) egyöntetű véleménye az, hogy az ige jelentése az elrendel, meghatároz, kiválaszt, besorol stb. Hogy ez az elrendelés és besorolás az örök életre vonatkozik, az pedig félreérthetetlen az $\epsilon\iota\varsigma\ \zeta\omega\eta\nu\ \alpha\iota\omega\nu\iota\omicron\nu$ kifejezésből.

Milyen következtetéseket szűrjünk le ebből a rövid exegézisből? Először is azt, hogy az út ténylegesen megnyílt a népek előtt az örök életre. Lukács látta, hogy Isten Ábrahámnak tett ígérete, hogy utódában áldást nyernek a népek, Jézus Krisztusban – és Pál úttörő szolgálatán keresztül – látványosan kezd beteljesedni. A pogányok örvendeztek ennek, és a mai napig örvendeznek ennek szerte a világon, amikor Isten igéjét hittel fogadják. A második tanulság az, hogy a hitre jutás ajándék; annak adatik, akit Isten a kegyelméből örök életre választott. Ha hitre jutottunk, akkor mi is választottak vagyunk; éppen a hitre jutásunk bizonyítja ezt. Harmadszor, a zsidók nem azért nem hittek, mert nem voltak választottak, hanem azért, mert nem tartották méltónak magukat az örök életre (13,46). Nem Isten a felelős a hitlenségükért, hanem ők maguk. Ha választottak lettek volna, hittek volna, de hitlenségüknek nem az az oka, hogy Isten nem választotta ki őket, hanem az, hogy a szívük kemény volt. És végül: Pálhoz és Lukácshoz hasonlóan bennünket is bátoríthat az a tény, hogy igehirdetésünk nem lesz soha hiábavaló, hiszen Isten az igehirdetés eszközét használja arra, hogy választottait hitre vezesse.